ايىندى 70 جىل كۈرەسكە تولى جاڭا ئەۋرە
جاڭا جۈڭگونىڭ داڭقتى جىلدارى

دىڭ شياۋپىڭنىڭ وڭتۇستكى كوزدەن كەشرۇى

شينخۋا اگەنتىگىنىڭ 10 ـ ايدىڭ 24 ـ كۈنى بەيجىڭنەن بەرگەن حابارى. 1992 ـ جىلى كوكتەمدە جۇڭگونىڭ رەفورما جاساۋنىڭ، ەسىك اشۇنىڭ باس جوبالاۋشىسى دىڭ شياۋپىڭ 2 ـ رەت ەلمىزدىڭ وڭتۇستىنگىندەگى ئۇشنارا رايوندا ردى تاعى دا كوزدەن كەشىرپ، ماڭىزدى ئىسۇز جارىالاپ، نازاريالىق جاقتان جۇڭگونىڭ رەفورماسىنداعى، دامۇىنداعى ئىر قىدىرۇ كەلەلى تانىمدىق ماسەلەلەرگە جاۋاپ بەرپ، رەفورما جاساپ، ەسىك اشۇدى جانە وسىزاماناندىرۇ قۇرىلىسىن جاڭا دامۇ ساتىسىنا كوتەردى.

20 ـ عاسىردىڭ 80 ـ جىلدارىنىڭ سوڭى مەن 90 ـ جىلدارىنىڭ باسىندا، حالىقارالىق جانە ەل ئىشى جاعدايىندا وراسان زور وزگەرىس تۇىلدى. جۇڭگو باتىس ەلدەرىنىڭ "جازالاۋىن" ساتىسزدىككە ۇشىراتقانىمەن، ئىبراق ئەدىپ كەلگەن قاتاڭ سايىستار ئالدا دە ورىن تەۋىپ وتىرعان بولاتىن. مۇنداي كۇردەلى جاعداي ەداۋىر ساندىعى كادرلار مەن بۇقارانىڭ يدەياسىندا داعدارۇشلىق تۇدىرعان ەدى.

مىنە وسىنداي شەشۇشى ساتتە، 1992 ـ جىلى 1 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنىنەن 2 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنىنە دەيىن، دىڭ شياۋپىڭ ىلگەرىندى ـ كەيىندى ۇچاڭ، شىنجىن، جۇحاي، شاڭحاي سياقتى جەرلەردى كوزدەن كەشىردى.

كوزدەن كەشىرۇ بارىسىندا ول كوپ رەت ئىسۇز جارىالاپ بىلاي دەپ باسا داڭرىپتەدى: پارتيانىڭ نەگىزگى لۇشيانى 100 جىلعا جارايدى، ول جوننىدە سولقىلداقتىق دىستەۇگە بولمايدى. رەفورمالاۋدا، ەسكىنى اشىق ۇىستاۋدا، جۇرەكتى بولۇ، باتىلدىقپەن سىناق وتكىزۇ كەرەك. تۇجىرىم جاساۋدىڭ ولشەمىندە كوبىنەسە ونىڭ سوتسيالىستىك قوعامدىق ونىدىرگىش كۇشتەردىڭ دامۇىنا ئتىمدى بولاتىن ـ بولمايتىندىعىنا، سوتسيالىستىك مەملەكەتتىڭ جالپى قۇاتىن كۇشەيتۇگە ئتىمدى بولاتىن ـ بولمايتىندىعىنا، حالقىتىڭ تۇرمىس دارەجەسىن جوعارىلاتۇعا ئتىمدى بولاتىن ـ بولمايتىندىعىنا قاراۋ كەرەك. جوسپاردىڭ كوبىرەك بولۇى، الدە بازاردىڭ كوبىرەك بولۇى ـــ سوتسيالىزم مەن كاپيتالىزمنىڭ ماندىك ايىرماشىلىعى ەمەس. سوتسيالىزمنىڭ ئمانى ـــ ونىدىرگىش كۇشتەردى ازات ەتۇ، ونىدىرگىش كۇشتەردى دامىتۇ، قاناۋدى جويۇ، ەكى ۇيەككە جىكتەلۇدى جويۇ، ەڭ سوڭىندا ورتاق اۋقاتتانۇعا جەتۇ.

پارتيا ورتالىق كوميتەتى جەدەل دىڭ شياۋپىڭنىڭ وڭتۇستىكى كوزدەن كەشىرگەندەگى ئسوزىن بۇكىل پارتياعا جەتكىزدى، بۇكىل پارتيا دىڭ شياۋپىڭنىڭ وڭتۇستىكى كوزدەن كەشىرگەندەگى ئسوزىنىڭ رۇحىن جەتەكشى ەتىپ، يدەيانى اناعۇرلىم بىرلىككە كەلتىرپ، پارتيانىڭ 14 ـ قۇرىلتايىن تابىستى اشۇعا تولىق دايىندىق جاسادى.

دىڭ شياۋپىڭنىڭ ئسوزى پارتيا 11 ـ كەزەكتى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ئۇشىنشى جالپى ماجلىسىنەن بەرگى نەگىزگى امالىيات پەن نەگىزگى تاجىريبەلەردى علمي قوردىندىلاپ، نازاريالىق جاقتان ۇزاق ۇاقىتتان بەرى ادامداردىڭ يدەياسىن مازالاپ جانە بۇعاۇلاپ كەلگەن كوپتەگەن ماڭىزدى تانىمدىق ماسەلەلەرگە تەرەڭدەي جاۋاپ بەردى، ول رەفورما جاساپ، ەسىك اشۇدى جانە وسىزاماناندىرۇ قۇرىلىسىن تىك ساتىعا كوتەرۇدەگى تاعى ئىر رەتكى يدەيانى ازات ەتۇ، شىندىقتى ئىس جۇزىنەن ىزدەۇ جارناماسى بولدى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

ئىر نىساناعا جەتۇ ئۇشىن، ولار بىردە ـ بىرەۇىن قاتاردان قالدىرماي، سوڭىنا دەيىن جىگەرلەنە شايقاس جۇرگىزدى.

2015 ـ جىلى 3 ـ ليان تۇان اتىنان "شينجياڭ اسكەري رايونى كۇشەيتىلگەن جاياۋ اسكەرلەر لياننىڭ ونەر باسەكەسى"نە قاتىناستى، قارۇ اسنعان 5 كيلومەترلىك دالالىق جۇگىرىستىڭ شەشۇشى جارىسىندا شگۇان ما فۇحاي كومبەگە تاياعاندا ساننان وقىس جاراقات الىپ، اۋىرسىنعاندىعىنا قارامايى جاعاسىن تىستەپ 300 نەشە مەتر جۇگىرىپ، اتويلاپ سوققىلاۋدى قايسارلىقپەن ورىندادى. سوڭىنان شيياحاناناڭنىڭ تەكسەرۇىنەن ونىڭ جاراقاتىنىڭ سىنىق ەكەندىگى انىقتالدى.

"باسىمنان وتكەن بۇل ئىستى ئومەرى ۇمىتپايمىن"، ـ دەيدى جارىسقا قاتىناسقان قۇراما مۇشەسى، قازىر 3 ـ لياننىڭ لياناجاڭى بولعان جاڭ حاۋ سول كەزدەگى جاعدايدى قايتا ەلەستەتىپ: ما فۇحاي قىڭق دەگەن جوق، تەك ئجۇزى ئىر اعارىپ، ئىر سۇرلانىپ، ماڭدايىنان تەر موڭشاقتاپ اقتى، سەرىكتەرىنە تۇگەلدەي قاتارداي قالماڭدار دەپ ەسكەرتۇمەن بولدى... كومبە سىزىعىنان وتكەن ساتتە عانا ول گۇرس ەتىپ قۇلاپ ئتۇستى. ول كۇنى ونى جارىس الاڭنان ۇزاتىپ سالاردا بۇكىل لياندەگى كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەردەن كوزىنە جاس الماعانى جوق.

جاۋىنگەر جاڭ جيگيۇي بىلاي دەدى: دالادا قونىپ جاتتىعۇ جاساعان كەزدە شارت ـ جاعداي وتە ناشار، ورتا جاپالى بولادى. لياناجاڭنىڭ، بانجاڭنىڭ ئوزى تاماق دىستەپ، جاۋىنگەرلەردىڭ تاماعىن جاقسارتادى. كەسپە كوجە، سۇانلافىن جاساپ، ئتۇشپارا تۇيەدى... كۇنى بويى جاتتىعۇدان ابدەن قالجىراساق تا ئىيسى اڭقىعان تاماق الدىعا كەلە قالعان كەزدە، دىشتەي ايرىقشا مەيىرلەنىپ كەتەمىز.

بانجاڭ چىن دىفىڭ جاتتىعۇ الاڭىندا جاۋىنگەرلەرگە قاتاڭ تالاپ قويعانىمەن، جاتتىعۇ الاڭنان سىرت جەردە "مەيىرىمدى جىگىت"، جاڭا اسكەرلەردىڭ كىيمدەرىن تىگىپ بەرپ، جارالانعان اسكەرلەردىڭ ايعىن جۇاتىن سۇىن دايىنداپ، ماقساۋرى ماين جاعىپ بەرەدى.

وسىلايشا، جاتتىعۇداعى قاتاڭدىق پەن جاتتىعۇدان سىرت كەزدەگى مەيىرىمدىلىك 3 ـ ليان تۇرمىسىنىڭ 2 ئتۇرلى ەرەكشەلىگىنە اينالىپ، اسكەري كازارما تۇرمىسىنا باسقاشا جىلۇلىق سىيلادى.

■ بۇل جەردە ەشكىمدى دە قاعىس قالدىرمايتىن كومەكتەسۇ، جەتەكتەۇ ئداستۇرى بار

3 ـ لياننىڭ داڭق بولمەسىنە كىرگەندە، ەرەكشە ئىر باعالاۋ جاۋاپ قاعازى ايرىقشا كوزگە تۇسەدى.

بىيل 4 ـ ايدىڭ باسىندا جوعارى دارەجەلى ورىن ۇيىمداستىرعان دارەجەنى تۇراقتاندىرۇ باعالاۋىندا قاتاردىعى جاۋىنگەر ي چيۇجين قاريتادان پايدالانۇ ساباعىندا تولىق نومىرگە ەرلىكپەن قول جەتكىزدى.

وسى تولىق ئنومىر ەمتيحانى وڭاي ـ وسياق قولعا كەلگەن جوق. جەر بەدەرى قاريتاسىن تۇجىرىمداۋ، قاريتادا ولشەپ ـ ەسەپتەۇ، تۇرعان ئتۇيىندى جانە نىسانا ئتۇيىننەن تۇراقتاندىرۇ سياقتى مازمۇندارعا العاش جولىققاندا، ي چيۇجينعا كوزگە كورىنبەيتىن قىسىم تۇسكەندەي بولدى. 1 ـ رەتكى اۋجاي ئتۇيۇ باعالاۋندا ونىڭ ناتيجەسى نەبارى 37 ئنومىر بولدى.

سول كۇنى ي چيۇجين دىشتەي قاتتى قىنجىلدى. "سۇىنبا، ليان ـ دۇيدىڭ ناتيجەسىن كوپشىلىك بىرگە جازادى، مەن سەنىڭ كەمشىلىكتى تولىقتاۋ جاتتىعۇىن جاساۋىڭا كومەكتەسەيىن". 5 ـ باننىڭ ورىنباسار بانجاڭى ۇي رۇڭجياڭ ـــ "قاريتا مايتالمانى"، ونىڭ سوزدەرى ي چيۇجينعا زور سەنىم بەردى.

سودان باستاپ ۇي رۇڭجياڭ ي چيۇجيننىڭ قايتارما شابۇىل ۇلگىسىن اشۇىنا جاردەمدەستى. ۇي رۇڭجياڭ ارناۋلى ي چيۇجين ئۇشىن نەگىزدىك بىلىمدەر قولدانباسىن جاسادى، ي چيۇجين قولدانباسىنى قالتاسىنا سالىپ ئجۇرىپ، ۇاقىتى شىعا قالعاندا الىپ شىعىپ جاتتاپ ئجۇردى؛ ي چيۇجين كوورديناتانى ولشەپ ـ ەسەپتەۇگە جاتتىق ەمەس بولاتىن، ۇي رۇڭجياڭ ئار كۇنى كەشتە ۇستەمە جۇمىس دىستەپ، ونىڭ ارناۋلى جاتتىعۇىندا بىرگە بولدى، سوندداي ـ اق بارلىق ونەرىن تۇك قالدىرماي ۇيرەتتى... تابىس تالپىنعانعا ئتان، ي چيۇجين الدىڭعى جارتى جىلداعى دارەجەنى تۇراقتاندىرۇ باعالاۋىندا بۇكىل تۇان بويىنشا بىردەن ـ ئبىر تولىق ئنومىرلى جاۋاپ تاپسىردى. ليان ـ دۇي پارتيا ياچەيكاسى اقىلداسا كەلە ونىڭ ئىس ـ نىزدەرى مەن داڭقىن ليان ـ دۇيدىڭ داڭق بولمەسىنە جازىپ قويۇدى ۇيعاردى.

"داڭقتى ولە ـ ولگەنشە قورعاۋ، ۇستاز ـ شاكىرت كۇش جالعاپ ناعىز ونەردى يگەرۇ 3 ـ لياننىڭ قىمباتتى ئداستۇرى، ونان دا ماڭىزدىسى، دارىندىلاردىڭ ۇلاسپالى اسىرىنىڭ وزەكتى قۇيپاسىنىڭ تياناعى". 1 ـ يىڭنىڭ جەتەكشىسى دوۇ كاي بىلاي دەپ تانىستىردى: 3 ـ لياننان ىلگەرىندى ـ كەيىندى 131 ادام ئار دارەجەلى جاتتىعۇ ساڭلاقتارى مەن جاتتىعۇ ۇلگىلەرى بولىپ باۋلىنىپ شقتى، ئۇرتىس 4 جىل بويى شى ـ تۇان جاعنان "اسكەري دىستەر جاتتىعۇىندا ـ عى وزات ورىن" بولىپ باعالاندى.

ئبىر شىراقتان تاعى ئبىر شىراق جانىپ، سۇيتە ـ سۇيتە جارىق ۇلعايادى. 3 ـ لياننىڭ ئبىر ـ بىرلەگەن كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەرى تولاسسىز جالعاسپ داڭقتى قورعاپ، شۇعىلالى ناتيجە جازۇدا.

■ بۇل جەردە جاستار بورىش، جاۋاپكەرشىلىك ارقالايدى

"مەن «شي جينپيڭنىڭ جەتى جىلدىق زيالى جاس ئومىرى» نەن كۇرەس جاساۋدىڭ قۇنىن وقىدىم، مەنىڭ جاستىق شاعىم اسكەري بولمەدەگى جالىندى تۇرمىستا شۇعىلا شاشۇى ئتيىس". 9 ـ ايدىڭ 4 ـ كۇنى اسكەري بولمەگە كەلگەننەن كەيىنگى وزگەرىستەردى اڭگىمەلەگەن جاۋىنگەر ۇلانبەك وسىلاي دەدى.

بۇل قىرعىز جاۋىنگەر اسكەر بولۇدان بۇرىن كوپ جەردە ۇاقىتتىق جۇمىس دىستەگەن بولاتىن. "ول كەزدە تىم بۇلدىر سەزىنەتىنمىن، اسكەري بولمەگە كەلگەننەن كەيىن، مەن بۇل ارانىڭ ئبىر شىت جاڭا باستالۇ ئتۇينى ەكەندىگىن سەزىندىم". بىرتىندەپ اسكەري كازارما تۇرمىسىنا ۇيلەسكەن ۇلانبەك اشىق ـ جارقىن، ۇيرەنۇگە نىتالى، جاتتىعۇعا نىقىلاستى بولىپ وزگەردى دە، ليان ـ دۇيدەگى اسكەري دىستەر جاتتىعۇىندا العاباسار جۇلدىزعا ايىنالادى. "بۇل جەردە مەن جاۋاپكەرشىلىگىمنىڭ ئتىپتى دە اۋىر ەكەندىگىن، ئوسپ ـ جەتىلۇىمنىڭ ئتىپتى دە تەز ەكەندىگىن سەزىندىم"، ـ دەيدى ۇلانبەك.

22 جاستاعى ابدۇسالام ئۇالي باينعولين كاسىپتىك ـ تەحنيكالىق شۇەيۇانىندا كومپيۇتەر قولدانىلمالى تەحنيكاسى ماماندىعىن وقيتىن، داشۇەنىڭ ەكىنشى جىلدىعى كەزىندە اسكەري ئبولىمنىڭ اسكەر قابىلدايتىندىعىن ەستىگەننەن كەيىن، بىردەن وسى ارعا كەلەدى. ول بىلاي دەدى: ئوزىمنىڭ تالعامىم اكە ـ شەشەمدى ماقتانشقا بولەدى، بىيل ارماداعانمداي الدە قاشان مىندەتتى اسكەردەن ەركتى اسكەرگە اينالدىم.

ئتىپتى دە كوپ جاس قاندارىدىڭ قۇىلۇى 3 ـ لياننىڭ تۇرمىسىنا وزگەشە اجار سىيلادى.

"ەڭ كوزگە كورىنەرلىك وزگەرىستەردىڭ ئبىرى ـــ قارا دوسكا گازەتى بارعان ساين جاقسارا ئتۇستى"، ـ دەيدى چىن دىفىڭ. بۇرىن ساقا اسكەرلەر قارا دوسكا گازەتىن شىعارعاندا تەك قاراپايىم ادىستەر عانا قولدانىلاتىن. قازىر جاس جاۋىنگەرلەر كوپتەگەن جاڭا تەحنيكالاردى بىلەدى، كومپيۇتەردە سۇرەت سىزادى ئارى ئارپ باسا الادى، ونان پروەكتور ارقىلى قارا دوسكاعا ساۋلە ئتۇسىرىپ باسپ سىزادى.

بۇگىندەرى ەستىرادا مۇزىكالارى جاۋىنگەرلەر ارالىندا كەڭىس تاقىرىبىنا اينالعان، ال بۇل چىن دىفىڭ سياقتى ساقا جاۋىنگەرلەرگە جاڭا قامعۇ دا اكەلدى: جاڭا جاۋىنگەرلەر الدىندا وزدەرىن "قاتاردان قالىپ" بارا جاتقاندداي سەزىنىپ، اڭگىمەلەسكەندە ولارعا كىرىسە المايتىن بولدى.

جاڭ حاۋدىڭ بايقاۋىنشا، بۇل جاس جاۋىنگەرلەردىڭ ئبىلىم ايىسى كەڭ، يدەيالىسى جالىندى، بەينەلەۇگە باتىل. "كەيىرەۇلەر ئبىر ئبولىم جاستاردىڭ بويىنان جىگەرسىزدىك پەن سالعىرتتىق وپ ـ وڭاي كورىنىپ قالادى دەيدى، ئبراق ئبزدىڭ 3 ـ لياندەگى ئاربىر جاستا تۇگەلدەي بەلسەنە العا باساتىن نىەت بار"، ـ دەيدى جاڭ حاۋ.

اسكەرلەردى ايالاۋدىڭ، حالقتى ئسۇيۇدىڭ ۇلگىسى لۇي شۇنباۋ

شينخۋا اگەنتىگىنىڭ 10 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى جىڭجۇدان بەرگەن حابارى (ئتىلشى حان چاۋياڭ). حنان ولكەسى نەيشياڭ اۋدانىنداعى قۇربانداردىڭ قابىرستاندىعىندا قۇربانداردىڭ ەسكەرتكىشى كوككە بوي سوزعان، جاسىل ارشا قاھارمانداردىڭ رۇحىنا سەرىك بولىپ تۇر. جۇڭگو حالق ازاتتىق ارمياسىنىڭ ايگىلى اسكەرلەردى ايالاۋ، حالقتى ئسۇيۇ ۇلگىسى لۇي شۇنباۋدىڭ ئمۇسنى وسى ارعا ورناتىلعان، ول ئوزى شەكسىز سۇيەتىن وسناۋ توپىراقتى كۇزەتىپ تۇر.

لۇي شۇنباۋدىڭ سۇرەتى. □ شينخۋا اگەنتىگى تاراتقان

لۇي شۇنباۋ، 1922 ـ جىلى دۇنيەگە كەلگەن، حنان ولكەسى نەيشياڭ اۋدانىنان. 1945 ـ جىلى 7 ـ ايدا 8 ـ ارەياعا قاتىناسقان. 1946 ـ جىلى 2 ـ ايدا جۇڭگو كومۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولعان. بانجاڭ، ساياسي جەتەكشى، ساياسي تاربيەشى، ۇيىمداستىرۇشى قىزمەتكەر، ساياسي كومەكشى سياقتى مىندەتتەر وتەگەن. ازاتتىق سوعىس بارىسىندا ول ەرلىكپەن شايقاس جۇرگىزىپ، قىزمەتتى بەلسەنە دىستەپ، 2 رەت ەرەكشە ەڭبەك، 4 رەت ەلەۇلى ەڭبەك ئسكىرىپ، "سوعىس قاھارمانى"، "حالق قاھارمانى"، "قول باستاۋشى ۇلگى"، "حالقتى ئسۇيۇدىڭ ۇلگىسى" سياقتى اتاقتارعا يە بولعان.

لۇي شۇنباۋ حالقتى اتا ـ اناسىنا بالاپ، بارعان جەرىندە بۇقارالىق تارتىپكە قاتاڭ بويسۇنىپ، جاۋىنگەرلەردى باستاپ بۇقارانى جاقسى ئىس دىستەپ، بۇقارانىڭ قيىنشىلىعىن شەشۇگە كومەكتەسىپ، حالق بۇقاراسىنىڭ قارسى الۇدىنا جانە جاقسى باعاسىنا يە بولدى. بۇقارانىڭ مۇڭ ـ مۇقتاجىنا كوڭىل بولۇدەمەن، قيىنشىلىقتارىن شەشۇمەن قاتار، كوممۇنيستىك پارتيانىڭ ساياساتىن ۇگىتتەپ، ساياسي نىقپالىن ۇلعايتىپ، بۇقارانىڭ ساناسىن جوعارىلاتتى.

لۇي شۇنباۋ جاۋىنگەرلەردى باۋىرلاسىنا بالاپ، ولاردىڭ تۇرمىسىنا كوڭىل بولۇدەن باستاپ ىسكە كىرىسىپ، ولاردىڭ ساياسي ساناسى مەن اسكەري دىستەر شەبەرلىگىن جەتىلدىردى. سوعىس جاعدايىندا تۇرمىس جاپالى بولعاندىقتان، ول ۇنەمى ئوزىنىڭ كىيمدەرىن، ايىق كىيمىن، بايپاعىن جاۋىنگەرلەرگە بەرپ، ئوزى جالاڭاياق نەمەسە توزدىعى جەتكەن ايىق كىيمەمەن جورىقتا ئجۇردى؛ تاماقتى جاۋىنگەرلەرگە بەرپ، ئوزى ۇنەمى شالا تويىپ ئجۇردى. جورىق بارىسىندا ول ۇنەمى جاۋىنگەرلەردىڭ مىلتىق، زەڭبىرەگىن كوتەرىستى، كەيبىر جاۋىنگەرلەر جۇرە الماي قالعاندا، ول ارقالاپ الىپ ئجۇردى؛ دالاعا تۇنەيتىن جەرگە كەلگەندە، ول شارشاعاننا قاراماستان، جاۋىنگەرلەرگە ايىق جۇاتىن سۇ قايناتىپ بەرپ، قولدىراعان جاراقاتىن ەمدەپ، تۇندەرى تاباندىلىقپەن تەسەكتەردى، قاراۋلدى ارالاپ تەكسەردى.

1948 ـ جىلى قىستا لۇ شۇنباۋ تۇرعان ليان ـ دۇي قارلى بورانعا قارامداي داتۇڭعا جورىق جاسادى. ول ئار ۇاق ونەگە كورسەتىپ، ئوزىنىڭ ماقتالى سىرما شاقايىن، بايپاعىن تۇگەلدەي جاڭا اسكەرلەرگە بەرپ، ئوزى توزىعى جەتكەن ايىق كىيمەمەن قوسىننىڭ الدىڭعى لەگىندە ئجۇرىپ وتىردى. ئبىر جاۋىنگەر اۋىرىپ قالعاندا، ول ونى ارقالاپ ئجۇردى. ونىڭ باستاۋىندا تۇتاس ليان مۇقالماس ەرىك ـ جىگەر جانە بولاتتاي ىنتىماقتىنىڭ ارقاسىندا كۇنى ـ ئتۇنى دەمەي 400 لي جول باستى، بىردە ـ ئبىر ادام قاتاردان قالمادى، مىندەتتى جەڭىسپەن ورىندادى.

لۇي شۇنباۋ بۇكىل ارمياداعى "اسكەرلەردى ايالاۋدىڭ تۇى" ەتىپ بەلگىلەنگەن، ئوزى تۇرعان ليان دە شانشي ـ چاحار ـ حىبەي دالا سوعىسى ارمياسى جاعنان "كادرلاردى قۇرمەتتەۇدەگى، اسكەرلەردى ايالاۋدىڭ ۇلگىلى ليان" داڭق اتاعىنا يە بولدى. يان ـ ان «ازاتتىق گازەتى» بۇكىل ارمياعى لۇي شۇنباۋدان ۇيرەنۇگە ۇندەدى. 1950 ـ جىلى 9 ـ ايدا لۇي شۇنباۋ بۇكىل مەملەكەتتىك سوعىس قاھارمانداري ۇاكىلدەر ماجلىسىنە قاتىناستى.

1956 ـ جىلى 9 ـ ايدا لۇي شۇنباۋ پارتيانىڭ ۇندەۇىنە ئۇن قوسىپ، جەرگىلىكتى قۇرىلىسقا كومەكتەسىپ، ۇلكەن قالادا جانە اسكەري بولىمدە قالۇ ورايىنان كەشىپ، جەرگىلىكتى ورىنعا اۋىسىپ قىزمەت دىستەدى. 1989 ـ جىلى 9 ـ ايدىڭ 6 ـ كۇنى لۇي شۇنباۋ 67 جاسىندا ناۋقاستان قايتىس بولدى.

لۇي شۇنباۋدىڭ قايتىس بولعانىنا 30 جىل بولسا دا اسكەرلەردى ايالاۋ، حالقتى سۇيەتىن ۇلگىلى اسقاق وبرازى ئالى دە ۇرپاقتاردىڭ، سوڭعى بۇىنداردىڭ جانە اۋىلىنداعى حالقتىڭ كوكەيىندە ساقتالىپ كەلەدى. لۇي شۇنباۋدىڭ ۇلى لۇي چاۋجۇڭ بىلاي دەدى: "اكەم شاعىن تاۋلى قىستاقتان شققان، جاڭا جۇڭگونىڭ ازاتتىق دىستەرىندە ەڭبەك كورسەتكەن، مەن شىن كوڭىلىمەمەن قۇرمەت ەتەمىن، تۇرمىس پەن قىزمەت بارىسىندا ونى ونەگە تۇتىپ، مەملەكەتتىك داۋىنا ئۇزىمنىڭ كۇش ـ قۇاتىمدى سارقا جۇمسايمىن".

ۇلتتىڭ گۇلدەنۇى جولىندا، درجۇرەك قۇربانداردىڭ شەجىرەسى

"ۇلگىلى تۇان جىڭۇيى" ياڭ چۇڭيۇان

شينخۋا اگەنتىگىنىڭ 10 ـ ايدىڭ 6 ـ كۇنى نانجيڭنەن بەرگەن حابارى (ئتىلشى چيۇ بيڭچيڭ). جياڭسۇ ليۇحىنىڭ حىڭلياڭ ورتالاۋ مەكتەبىنىڭ قاقپاسىنان كىرە قالساڭىز، كورنەكتى ورىندا ئبىر مىس ايكەل قاسقايىپ تۇر، وقۇشىلار مەكتەپ قاقپاسىنان كىرپ ـ شىققان سايىن كۇلىمسىرەپ تۇرعان "ونى" كورەدى.

ول ـــ ياڭ چۇڭيۇان، 1947 ـ جىلى جياڭسۇ ليۇحىدا دۇنيەگە كەلگەن. 1968 ـ جىلى 3 ـ ايدا شاقىرۇمەن قوسىنعا كىرگەن، سول جىلى 8 ـ ايدا جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولعان. كەزىندە اسكەر، پايجاڭ، ئىس جۇرگىزۇشى، ساياسي جەتەكشى، ۇيىمداستىرۇ باسقارماسىنىڭ ورىنباسار باستىعى، تۇان جىڭۇيى سياقتى مىندەتتەردى وتەگەن. شاڭشياۋ اسكەري شەنىنە يە. ول اسكەري ئبولىمدى قىزۇ ئسۇيدى، مىندەتىنە ادال بولىپ، تالاي رەت لەي فىڭنان ۇيرەنۇدەگى بەلسەندى جانە تاڭداۋلى كومپارتيا مۇشەسى بولىپ باعالانىپ، ىلگەرىندى ـ كەيىندى 2 رەت 3 ـ دارەجەلى ەڭبەك سىڭىرگەن.

1986 ـ جىلى 8 ـ ايدا مەملەكەت قورعانىسى داشۇەسىنەن ەندى عانا وقۇ بىتىرگەن ياڭ چۇڭيۇان نەگىزى ئبىرشاما ناشار بەلگىلى زەڭبىرەكشى اسكەرلەر تۇاننا جىڭۇيلىققا اۋىستىرىلادى. بۇكىل تۇاننىڭ اسكەريلەر جيناليسىندا ياڭ چۇڭيۇان "پاك، ئادىل، شىنشىل" ۇزدىك تۇان پارتكومىن قۇرۇ شاراسىن كوپشىلىككە جاريالاپ، كوپشىلىكتى اتقارىلۇىن باقىلاۋعا شاقىرادى ئارى "مەن تۇان پارتكومىنىڭ شۇجيمىن، ۇلگى كورسەتۇگە ئتيسپىن، مەن دىستەي الماسام، الدىمەن جازانى موينىما الامىن"، ـ دەيدى.

ياڭ چۇڭيۇان ايتقانىن دىستەدى، ول پارتكوم القاسىن ىنتىماقتاستىرپ جانە باساتاپ، ئبىر نيەتپەن كۇش قوسپ اسكەري ئبولىم قۇرىلىسىن يگەردى؛ كادرلاردى باسقارۇدا پرينسيپكە تاباندى بولىپ، سۇرقيالقتى الاستاپ، تۇراشىلدىقتى جاقتاپ، سيلاۋ مەن جازالاۋدا ئادىل بولدى؛ جايشىلقتا ماركسيزم نەگىزگى نازارياسىن قاجىرلىلىقپەن ۇيرەنەدى ئارى اسكەري قوسىن قۇرىلىسىنىڭ ئىس جۇزىندەگىمەن ۇشتاسترپ ماسەلەلەردى دەر كەزىندە شەشتى. ول ستيلدە بەرىك، قىزمەتتە تىڭعىلىقتى بولدى، كوپ ئتۇرلى اۋرۇدىڭ ازابىن تارتا ئجۇرىپ نەگىزگى ساتىعا بارپ تەكسەرۇ ـ زەرتتەۇ جۇرگىزۇگە تاباندى بولپ، ليان ـ دۇيدىڭ ئىس جۇزىندىك ماسەلەلەرىن شەشۇىنە كومەكتەستى. جىڭۇي مىندەتىن ارقالاعان 2 جىلدان استام ۇاقىتتا، ول نەگىزگى ساتىعا بارپ 300 كۇننەن استام ۇاقىت تەكسەرۇ ـ زەرتتەۇ جۇرگىزدى، مۇىنىڭ ىشىندە ليان ـ دۇيدە 100 كۇننەن استام ۇاقىت تۇيىندەپ تۇردى. ول ئوزىنىڭ ۇلگىلى ارەكەتى ارقىلى "ئبىر بان ادامدى" قايسارلىقپەن كۇرەس جاساۋعا ىنتىماقتاستىرپ، باساتاپ، ئوزى تۇرعان اسكەري قوسىنىڭ بەت ـ بەينەسىن وزگەرتۇگە ۇلەس قوستى.

1987 ـ جىلى ياڭ چۇڭيۇان بۇكىل تۇاندى باساتاپ، شى مەن جيتۇانجۇن ۇيىمداستىرعان باعالاۋدا 7 ئتۇر بويىنشا بىرىنشىلىكتى يەلەسە، ئوزى تۇانجاڭمەن بىرگە جيتۇانجۇن پارتكومى جاعىنان "ئبىر جۇپ جاقسى باسشى" بولىپ باعالاندى. 1988 ـ جىلى ول تۇرعان تۇان پارتكومى جيتۇانجۇن جاعىنان ۇزدىك تۇان پارتكومى بولىپ باعالاندى. ياڭ چۇڭيۇان جياۋ يۇيلۇگە وقاس كوپتەگەن قىمباتتى رۇحقا يە، كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەر ونى "ارمياداعى جياۋ يۇيلۇ" دەپ ماقتايدى، پارتكوم القاسىنداعىلار ونى "كىرشىكسىزدە كوپشىل جاقسى بانجاڭ" دەپ القايدى.

1988 ـ جىلى 11 ـ ايدا ياڭ چۇڭيۇان ليان ـ دۇيدە تۇيىندەپ تۇرعان كەزىندە قانتتى نەسەپ اۋرۇى اسقىنىپ كەتەدى. تۇيىندەپ تۇرۇدى ايىقتاتىپ ورگانعا قايتىپ الىپ تۇرۇ ازابىنا شىداي وتىرىپ ماقالا جازىپ، جىل ايعىندا قىزمەت قوردىندىسىنا ورنالاسترۇ جاسايدى. 12 ـ ايدىڭ 29 ـ كۇنى ونىڭ اۋرۇى كەنەت اسقىنىپ، شيپاحاناعا جەتكىزىلىپ شۇعىل قۇتقارۇعا الندى. حال ۇستىندە جاتقاندا، ول ايەلىنە ۇيىمعا جەكە تالاپ قويما دەپ تاپسىردى. 1989 ـ جىلى 1 ـ ايدىڭ 1 ـ كۇنى ياڭ چۇڭيۇان اۋرۇدان 42 جاسىندا كوز جۇمدى.

1990 ـ جىلى 2 ـ ايدىڭ 11 ـ كۇنى جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسى ورتالىق اسكەري دىستەر كوميتەتى ياڭ چۇڭيۇانعا "ۇلگىلى تۇان جىڭۇيى" داڭق اتاعىن تولقتاپ بەردى.

"چۇڭيۇان رۇحى" ياڭ چۇڭيۇاننىڭ حالقنا قالدىرعان قىمباتتى رۇحانى بايلىق. ونى ەسكە الىپ تۇرۇ ئۇشىن، نانجيڭ قالاسى ليۇحى رايونى حىڭلياڭ ئمالىسى حۇاڭجۇڭ قىستاعىندا ياڭ چۇڭيۇاننىڭ ۇزدىك نزگى دىستەرى كورمە ئۇيى سالىنۇدا، كەلەشەكتە بۇل ارا قىزىل قوسىن مادەنيەتىن، وتانشىلدىق تاربيەسىن ەرەكشەلىك ەتكەن تاربيە بازاسى بولىپ قالىپتاسادى. حىڭلياڭ ئمالىسى حۇاڭجۇڭ قىستاق تۇرعندار كوميتەتىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۇشىسى حۇاڭ چىڭحۇڭ تىلشىگە پارتيا مۇشەلەرىنىڭ قيمىل كۇننىدە ۇنەمى قىستاقتاعى قارتتاردى ياڭ چۇڭيۇاننىڭ نزگى دىستەرىن ئگەرىپ مەلەۇگە ۇسىنىس ەتەتىندىكتەرىن ايتتى. "ئبز ياڭ چۇڭيۇاننىڭ ۇزدىك نزگى دىستەرى كورمە ئۇيىن قۇرۇ ارقىلى ونىڭ ۇزدىك نزگى دىستەرىن ئتىپتى دە كوپ ادامعا جەتكىزىپ، كەيىنگىلەردىڭ ونى ەستەن شعارماۋىن ئارى ونان ۇيرەنۇىن ئۇمىت ەتەمىز".

مەكەن ـ جايىمىز: ئۇرىمجى قالاسى ياڭزىجياڭ جولى 1 ـ ئنومىرلى اۋلا، پوچتا ئنومىرى: 830051، فاكس: 5593305 ايلىق باعاسى 19 يۇان، جىلدىق باعاسى 228 يۇان